

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst : 14 februari 2025 Referentie : 25/ICEA/02960 Telefoon : (088) 496 04 21
Bijlage(n) : Behandelaar : Coen Bongers E-mail : info@cea.nl

Onderwerp Reactie NBA/Raad voor de Praktijkopleidingen - Consultatieformulier
uitgangspunten raamwerk

Let op

Het consultatieformulier bestaat uit vijf onderdelen. Ieder onderdeel verwijst naar de relevante paragraaf van [het consultatiedocument](#) en bevat de bijbehorende doelstellingen, uitgangspunten, consultatievragen en antwoordvelden. Houd hier rekening mee bij het lezen van deze reactie.

Commissie Eindtermen Accountantsopleiding
T.a.v. mevrouw I. van Oldeniel
Postbus 242
2130 AE HOOFDORP

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
Mercuriusplein 3
2132 HA Hoofddorp
T 088 4960 301
nba@nba.nl
www.nba.nl

Datum	Onderwerp	Referentie	Bijlage(n)
14 februari 2025	Consultatie herziening RPO/ITi eindtermen		

Doorkiesnummer
T 088 4960 426

Geachte mevrouw Van Oldeniel,

Hierbij sturen wij u onze reactie op uw consultatie van de uitgangspunten voor een nieuw raamwerk voor de eindtermen van de accountantsopleiding. In onze overwegingen bij het opstellen van onze reactie hebben wij eveneens de inbreng van andere NBA organen meegenomen.

Allereerst onze complimenten voor het consultatiedocument. Wij denken dat u met de uitgangspunten voor het nieuwe raamwerk een belangrijke aanzet kunt geven voor die aantrekkelijke, studeerbare, toekomstbestendige en kwalitatief hoogwaardige opleiding die we met het project 'Stip aan de Horizon' voor ogen hadden en dat u tevens recht doet aan belangrijke adviezen uit andere rapporten van onder meer de Expertgroep. Tegelijkertijd realiseren wij ons dat dit een aanzet is die alleen maar tot het beoogde resultaat kan leiden indien opleidingen en kantoren/werkomgevingen samenwerken voor het realiseren van een optimaal leereffect voor studenten. Zoals de titel van uw consultatiedocument al zegt, geeft u ruimte voor verandering. Maar deze ruimte moet wel zinvol worden ingevuld met op elkaar afgestemde en geïntegreerde leer- en onderwijsactiviteiten, toetsing en feedback.

In de huidige governancestructuur, waarin verantwoordelijkheden voor de accountantsopleiding zijn belegd bij verschillende partijen, is dit een uitdaging. Toch menen wij dat dit zeker haalbaar is, mits er een gemeenschappelijke keuze wordt gemaakt voor het beleggen van de regie bij een partij die voldoende zeggingskracht, commitment en slagkracht heeft. Wat ons betreft zou deze partij bij voorkeur bestaan uit een afvaardiging van onderwijsinstellingen, kantoren en NBA, die door middel van een convenant de bevoegdheden en verantwoordelijkheden krijgt om de regisseursrol goed te kunnen invullen. Wij zijn graag bereid om vanuit de NBA de eerste stappen hiervoor te zetten.

Wij hopen met onze inbreng een bijdrage te hebben kunnen leveren aan de verdere totstandkoming van het raamwerk. Wij wensen u hierbij veel succes toe.

Vriendelijke groeten,
Namens de Raad voor de Praktijkopleidingen,

Drs. R.M. Renes RA
Voorzitter

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. toekomstbestendig zijn; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	<p>Het nieuwe raamwerk beschrijft de eindtermen op basis van leeruitkomsten met op strategisch niveau kaders voor het onderwijs- en toetsprogramma. Onderwijsinstellingen en RPO zijn aansluitend verantwoordelijk voor het opleidings- en toetsprogramma dat wil zeggen het ontwerp van leer- en lesdoelen en de onderwijs- en toetsvormen.</p>
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke kansen ziet u (bij het ontwerpen en invullen van het opleidings- en toetsprogramma) wanneer CEA de eindtermen beschrijft op basis van leeruitkomsten? 2. Welke belemmeringen ziet u (om dit te realiseren)?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	NBA/RPO
Antwoorden	<p><i>Kansen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Biedt flexibiliteit en mogelijkheden voor maatwerk. ▪ Meer samenhang tussen theorie en vaardigheden om te komen tot een goede uitwerking van het beroepsproduct dat ten grondslag ligt aan de leeruitkomst. ▪ Bewuster, meer gericht op wat een student/trainee moet kennen en kunnen (competenties, gedrag etc) in plaats van 'compliance gericht' voor het behalen van een urennorm. ▪ Betere mogelijkheden voor instroom met andere opleidingsachtergronden. ▪ Meer toekomstbestending (en minder snel aanpassingen nodig bij wijzigingen /ontwikkelingen). ▪ Minder administratieve lastendruk.

Belemmeringen:

- Het resultaat telt, niet zozeer de weg er naartoe. Dit geeft als complexiteit als de wegen 'er naartoe' verschillend zijn, dat een student onderweg moeilijker kan overstappen.
- Verschillen in werkveld (maar wel zorgen voor bepaalde basiscompetenties)
- Uniformiteit bewaken kan lastiger zijn (minder eenduidig).
- Het meten van leeruitkomsten kan subjectief zijn en vraagt om eenduidige beoordelingscriteria in meerdere situaties (meerdere datapunten).
- Meer afstemming is nodig (of hoe bewaak je dat de weg naar de leerdoelen toe ook daadwerkelijk leidt tot het bereiken van die doelen).
- Verantwoordelijkheden belegd bij verschillende spelers, die veel ruimte hebben bij het inrichten van opleidingsprogramma's kan alleen werken als je gezamenlijke keuzes kunt maken voor waar de regie ligt (ketenregisseur?). Als dit niet lukt, kan een onwerkbaar situatie ontstaan.
- Grotere afhankelijkheid tussen partijen. Voordeel hiervan is dat alle partijen wel gebaat zijn om naar uniformiteit te gaan. Waar moet programma aan voldoen (gezamenlijk de contouren vastleggen, hoe zien die eruit – randvoorwaarde). Tegelijkertijd kan het geven van meer ruimte voor het curriculum per instelling daarmee op gespannen voet staan of tot afstemmingsproblemen leiden.
- Hoe verwerken in een onderwijsprogramma waarin je ook de uitzonderingen wilt opnemen.
- Met het bepalen van kaders voor het onderwijs- en toetsprogramma (zoals in figuur 9 geschetst) bestaat het risico dat CEA in haar rol als toezichthouder alsnog meer het 'hoe' gaat bepalen dan wordt verondersteld in figuur 8.

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. conceptuele vorming stimuleren (en het 'stapelen' van onderwerpen voorkomen); 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe onderwijsraamwerk beschrijft de eindtermen themagericht.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke kansen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 2. Welke belemmeringen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 3. Voor welke (max 6) thema's zou u kiezen voor de oriëntatie Assurance en/of Accountancy-MKB?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	NBA/RPO
Antwoorden	<p><i>Kansen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aantrekkelijke en effectieve studievorm. ▪ Een opleidingsmodel dat studenten in staat stelt om het totale reilen en zeilen en de structuur van de onderneming te leren overzien met leeruitkomsten die aansluiten bij de werkomgeving en fasering in het werk van studenten. ▪ Modules om ook de niet-openbare praktijk (intern en overheidsaccountants) te integreren via relevante thema's ▪ Studenten leren om kennis en begrip van ethiek, cultuur en gedrag in te zetten voor de eigen professionele ontwikkeling in de praktijk.

Belemmeringen:

- Afhankelijk van de themakeuze de toekomstbestendigheid: thema's moeten relevant zijn en blijven en (kunnen) meebewegen met de seizoenen.
- Afhankelijk van de themakeuze de mogelijkheden om in verschillende werkomgevingen de praktijkopleiding te kunnen volgen.
- In de praktijk moet gewaarborgd en uitgevoerd worden dat de kantoren als 'leerbedrijf' functioneren en het leren in de praktijk waarborgen en faciliteren voor degenen die zowel in dienst zijn bij de organisatie als in opleiding zijn. Dit betekent keuzes maken op basis van de leerbehoeften van trainees/studenten (dit is tevens een kans).

Thema's:

Thema's moeten aansluiten bij de diverse beroepspraktijken met onderscheid tussen (en binnen) Assurance en Accountancy-mkb en op logische momenten gedurende het jaar kunnen worden afgedekt. Dan kom je bij Assurance al snel op het volgen van een controlecyclus, waarbinnen verschillende relevante onderwerpen (fraude, IT etc.) logischerwijs aan de orde kunnen komen.

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk. <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het leereffect voor studenten optimaal is; 2. dubbelingen voorkomen worden; 3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt; 4. de professionele ontwikkeling tot startbekwame accountant in een actieve leercultuur plaatsvindt.
Uitgangspunt	CEA wil de integratie van theorie en praktijk zoveel mogelijk stimuleren door de eindtermen geïntegreerd te beschrijven en in het raamwerk geen onderscheid te maken in eindtermen voor theorie en praktijk.
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kijkt u aan tegen de integratie van de eindtermen van theorie en praktijk? 2. Welke kansen ziet u daarin voor studenten, het onderwijs- en/of het werkveld? 3. Welke belemmeringen ziet u?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	NBA/RPO
Antwoorden	<p><i>Integratie:</i></p> <p>Wij staan positief tegenover integratie tussen theorie- en praktijkopleiding, omdat dit in het belang is van opleiding en student. Dit vraagt wel om een goede samenwerking, afstemming en regie (ketenregisseur), waarbij het vakkenaanbod moet aansluiten bij de (diverse) praktijk en kantoren bereid moeten zijn het leren van studenten te faciliteren en centraal te stellen. Ook docenten en praktijkbegeleiders dienen voldoende te zijn toegerust om studenten te begeleiden en de juiste voortgangsbeslissingen te kunnen nemen.</p>

Kansen:

- Mooi uitgangspunt voor programmatisch toetsen met flexibiliteit bij het verzamelen van datapunten. Een kans om hiermee al in een eerdere fase te kunnen beginnen (zie ook belemmeringen).
- Snellere ontwikkeling van competenties.
- Leren wordt relevanter wanneer theorie en praktijk goed op elkaar zijn afgestemd.
- Loopbaanmodellen en HRM performance tools, waarin aandacht wordt besteed aan persoonlijke vorming en de maatschappelijke rol van de accountant, kunnen aansluiten op de geïntegreerde praktijkopleiding.

Belemmeringen:

- Vanuit de praktijkopleiding bezien is dit een ideaal scenario. De vraag die met name voor de Assurance-oriëntatie geldt, is alleen waarmee je integreert'. Om echt te kunnen integreren zou iedere opleiding een duaal traject moeten aanbieden en zou het opleidingsaanbod van de PMA's eenduidiger moeten zijn. Doordat de PMA's extern zijn gefinancierd en geen invloed hebben op de masteropleidingen, is integratie over de hele linie in de Assurance-oriëntatie moeilijker te realiseren.
- Commitment nodig van (veel) verschillende partijen bij noodzakelijke keuze voor regie/ketenregisseur.

Doelstellingen	<p>A. Eindtermen die zodanig zijn van opzet en inhoud dat ze:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen. <p>B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt. <p>C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd; 2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	<p>In het nieuwe raamwerk wordt de ECTS-norm per vakgebied losgelaten. Het beheersingsniveau omschrijft de kwalificaties bij afronding van de accountantsopleiding. Dit geeft de mate van complexiteit en zelfstandigheid aan waarop iemand de vereiste competenties moet behalen. De kwalificaties sluiten aan op het European Qualifications Framework (EQF) zoals dat in EU verband is opgesteld. Ook stelt CEA de eisen waaraan een student moet voldoen om de praktijkopleiding te mogen beginnen conform EQF. Voor de normen van de studielast en studieduur overweegt CEA verschillende mogelijkheden. Deze verschillen in hoeverre CEA opleidingen ruimte biedt om het opleidings- en toetsprogramma in te vullen en een beroep doet op de verantwoordelijkheid van de opleidingen om de kwaliteitsnorm te handhaven. In haar toezichtsrol beoordeelt CEA in hoeverre opleidingen de eindtermen realiseren en vaststellen dat een student deze heeft behaald.</p>
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Op welk niveau horen kwantitatieve en/of kwalitatieve normen thuis in de eindtermen? Bijvoorbeeld op themaniveau, op initieel- en/of eindniveau? En maakt u daarin onderscheid als

	<p>het gaat om type normering (studielast, studieduur, beheersingsniveau)?</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Acht u het noodzakelijk om normen op te nemen in de eindtermen voor studielast en studieduur? Wat zijn uw voornaamste overwegingen hierbij? 3. Welke kansen of belemmeringen ziet u bij de mogelijkheden (zie hieronder) die CEA moet meenemen in haar overweging?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	NBA/RPO
Antwoord	<p><i>Niveau kwantitatieve en/of kwalitatieve normen:</i> Deze zouden op eindniveau op beheersingsniveau (wat moet iemand beheersen) moeten worden geformuleerd met een minimumset aan competenties, waarvan een belangrijk deel opleidingenoverstijgend, zodat ook competenties die zijn opgedaan bij andere vooropleidingen op waarde kunnen worden geschat. Deze competentieset vormt wat ons betreft het uitgangspunt voor een entreetoets, waarin per domein kan worden bepaald wat iemand reeds beheerst en welke kennis en kunde er nog moet worden opgedaan.</p> <p>Als norm voor de niveaus zou in plaats van EQF ook NLQF kunnen worden genomen.</p> <p><i>Normen voor studielast en -duur</i> Het is wat ons betreft niet noodzakelijk om hiervoor normen op te nemen. De studielast wordt bepaald aan de hand van wat iemand mist en nog in de resterende duur van de geïntegreerde opleiding moet verwerven. Welke leemtes zijn er en wat is acceptabel.</p>

	Mogelijkheden	Uw overwegingen:
	<p>Studielast theoretische opleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geen normering voor de studielast, • Een minimum ECTS-norm voor gehele accountantsopleiding of een (minimum) ECTS-norm enkel voor de postinitiële fase. 	<p>Met het oog op bovenstaande (het op waarde schatten van 'eerder verworven competenties') loslaten van minimum ECTS-norm.</p>
	<p>Studieduur en -last praktijkopleiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Urennorm behouden, al dan niet met een kwalitatieve norm voor vakgebied en type werkzaamheden; • Geen vertaling naar een urennorm, invulling aan NBA/RPO voor driejarige praktijkopleiding; • Geen kwalitatieve norm voor vakgebieden of type werkzaamheden. 	<p>Een urennorm is niet nodig.</p>
	<p>Beheersingsniveau theoretische en praktijkopleiding:</p> <p>CEA sluit met haar kwalificaties aan op het raamwerk dat gangbaar is in het hoger onderwijs. Het gaat om beheersing van de competenties op bachelor en/of masterniveau.</p> <p>CEA stelt per oriëntatie toelatingseisen (minimum) voor praktijkopleiding in aansluiting op het beroepsprofiel.</p>	<p>Ook relevante praktijkervaring zou moeten kunnen worden ingebracht in opleiding. Verder verwijzen wij hiervoor graag naar wat wij onder '<i>Niveau kwantitatieve en/of kwalitatieve normen</i>' schreven.</p>

Doelstellingen	<p>C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd; 2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	<p>CEA overweegt een minimum set van competenties te beschrijven op basis waarvan een student aan de postinitiële fase van de theoretische opleiding kan beginnen zonder aanvullende deficiënties (instroomprofiel). Dit maakt voor studenten helder waar minimaal aan moet zijn voldaan en belemmert de student niet in zijn keuze van onderwijsinstelling. Opleidingen kunnen op basis van de minimum set een ontwikkelgesprek houden om te bepalen in hoeverre een student al competenties heeft verworven en waar aanvullende ondersteuning nodig is.</p>
Consultatievragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hoe kijkt u aan tegen het beschrijven van een minimum set van competenties benodigd om te kunnen starten in de gehele postinitiële fase van de opleiding (dus het theorie- en praktijkdeel)? Welke uitdagingen ziet u daarbij om dit te realiseren? 2. Wat is er volgens u nog meer nodig om een bredere en diverse instroom te faciliteren?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	NBA/RPO
Antwoord	<p>Zie wat wij hierover onder 3.4 schreven.</p> <p>Al met al zijn wij van mening dat de opleiding zich nadrukkelijker moet richten op de competenties en vaardigheden die een startbekwame accountant (los van de vakgebieden) nodig heeft.</p>

